

DIJALOG CRKVE I SVIJETA

Uz encikliku Pape Pavla VI
»Ecclesiam suam — Crkvu svoju«

Enciklika »Ecclesiam suam — Crkvu svoju«, potpisana na blagdan Preobraženja, objavljena je na Veliku Gospu o.g. Iza njezine objave u Crkvi se, istina, mnogo toga i vjekovno značajnog dogodilo: objava triju saborskih povelja — O Crkvi, O istočnim crkvama, O ekumenizmu — zatim Papin misionarski put u Indiju itd. Ipak, Enciklika »Ecclesiam suam« nije time potisnuta u prošlost. Ona ostaje i ostat će među zamjetljivim međašima novog doba Crkve: Crkve XXI ekumenskog sabora, Crkve svog XXI stoljeća. To je, nadalje, Crkva u živu dijalogu: ponajprije u sebi samoj, zatim u odnosu prema svijetu kojem je poslana da mu bude (kako u početku ističe Enciklika) »benigna mater... et ministra salutis — dobrostiva mati i službenica spasenja.«

Dijalog, dakle, što ga je apostolskom pronicavošću i osvajačkom dojmljivošću svoje očinske, bratske i prijateljske ličnosti umio zapodjenuti Papa Ivan XXIII Dobri, svom je odgovornošću i pozvanom vještinom kormilara kao svoje dragocjeno nasljedstvo preuzeo Papa Pavao VI. U taj prvosvećenički plan Pavla VI ulazi enciklika »Ecclesiam suam — Crkvu svoju«. Ako se još i kraj pouke Učiteljeve (Mk 2,22) nismo uspjeli koncilski posve »preložiti« i preusmjeriti, da bismo starim kategorijama shvatili nove stvarnosti možemo reći da ova enciklika predstavlja krušni govor, prijestolnu deklaraciju Pavla VI. Njom se on — sintetizirajući svu baštinu velikih papa našeg stoljeća — htjelo i traženo nadovezuje na zamašite, za budućnost Crkve i svijeta odlučne podhvate svog neposrednog predšasnika. I na ništa toliko koliko na blagoslovljeni dijalog: na koncilski dijalog unutar Crkve i na ekumenski dijalog ne samo s kršćanima već, na najširoj bazi, sa svim ljudima dobre volje. I upravo je u tom novost enciklike »Ecclesiam suam«. U njoj Papa Pavao nastupa kao teoretičar Crkvenog dijaloga. Još više, kako to auktoritet dokumenta nameće: kao učitelj dijaloga. Uostalom, takav je on bio već od prvog dana svog prvosvećeništva kad je iz izborne Sikstinske kapele poslao cijelom svijetu prvi proglas: »Novo doba koje je otvoreno osvajanjima svemira bit će blagoslovljeno od Boga ako ljudi budu uistinu umjeli živjeti kao braća, ne kao takmaci, i graditi red u svijetu u svetom strahu Božjem, poštujući njegov Zakon, u blagom svijetlu ljubavi i uzajamne suradnje.« I na kraju: »Nek plane cijelim svijetom veliki

oganj vjere i ljubavi. Nek zapali sve ljude dobre volje te im prosvijetli putove međusobne suradnje...»

Taj prvi proglas Pavla VI svijetu dalje razvija enciklika »Ecclesia in Europa«. Učiteljska, dakle, s mnogih vidika, ostat će epohalna ponajpače svojim III dijelom kojim Papa Pavao VI ulazi u povijest kao »Papa dijaloga«. Odabrali smo tri od najistaknutijih mjesta. Neka nam posluže kao uvod u Papinu misao, kao uvod u pastoralnu — dijalogalnu — teoriju sutrašnje Crkve: Crkve obnovljene, osvježene, pomlađene i oduhovljene novim Duhovima Drugog Vatikanskog sabora. Prijedimo neposredno na stvar. Slijedimo najtjesnije Papinu misao.

Ipak, odgovorimo prije što Papa Pavao VI misli pod dijalogom. Pitanje traži dublju obradu. Naznačujemo samo nekoliko elemenata. Što je Crkva življe svijesna i osvjedočena kakva prema zamisli svog božanskog Osnivača treba da bude, to će više u njoj uskipjeti potreba da se širi. U duši njezina bića vrije dužnost evangelizacije, tj. širenje Evanđelja. Ta, primila je misionsku zapovijed, apostolsku službu! Ona dobro znade da se njezina služba ne završava vjernim čuvanjem onih riznica milosti i istine koje joj je u baštinu namrla neprekinuta kršćanska predaja prošlosti. Da! Nju treba čuvati, štoviše braniti (1 Tim 6,20). Ali ni čuvanje ni obrana ne iscrpljuju dužnosti koju je Crkva primila od Krista. Njegova je riječ: »Idite, navještajte Evanđelje!« (Mt 28,19). I zato Crkva znade da je u toj posljednjoj zapovijedi Kristovoj uključeno širenje, ponuda, navještaj baštine koju joj je ostavio Krist. I eto, upravo tom nutarnjem poticaju ljubavi koja hoće da postane vanjskim darom ljubavi — tome pripada danas već općenito ime: dijalog.«

TEOLOGIJA DIJALOGA

Religija je u svojoj biti dijalogalna: intiman odnos između Boga i čovjeka. To dolazi na najjednostavniji i najprirodniji način do izražaja u molitvi. Na sasvim izvanredan način dijalogalna je baš objavljena religija. U njoj je sam Bog preuzeo inicijativu i stupio u otvoren dijalog s čovječanstvom. Riječ Božja pristupila je k nama Utjelovljenjem i Evanđeljem. Uistinu, Evanđelje je izrazita objektivizacija razgovora utjelovljenoga Sina Božjega — Riječi — s čovječanstvom.

Taj dijalog koji je Bog u pradavna vremena otpočeo da nam konačno progovori po svom Sinu (Heb 1,1) ulazi u bit poslanja Crkve (Mk 16,15). Dijalogu Crkve smjerodavan je dijalog Božji s čovječanstvom. I zato teološka načela Crkvenog dijaloga nisu samo ovozemna. Ona su transcendentna. Papa ih sažima u šest točaka:

Prvo — u dijalogu spasenja Bog je početnik (usp. I Iv 4,10). I mi, dakle, a da ne čekamo da nas ljudi pozovu, treba da povedemo dijalog.

Drugo — dijalogu spasenja — pokretač je čista ljubav, božanska dobrota (usp. Iv 3,16). Gorljiva, dakle, dušeljubiva a ne koristoljubiva ljubav treba biti pokretač našeg dijaloga.

Treće — dijalog spasenja nije otpočeo u omjeru sa zaslugama onih kojima je bio upravljani, a još manje u omjeru s uspjehom ili neuspjehom (usp. Lk 5,31). I naš dijalog treba da bude bezgraničan, bez proračuna.

Četvrto — dijalog spasenja, kako ga je otpočeo Bog, sav se odvija u ozračju slobode. Bog svakomu upravlja potresan poziv na ljubav; nikog fizički ne prisiljava. Iako taj Božji poziv za pozvane znači strahovitu odgovornost odaziva, Bog svakom ostavlja netaknutom slobodu da njegov poziv primi ili da ga odbije. Štoviše, da pozvanicima olakša slobodan odaziv, on njihovim potrebama i duhovnom raspoloženju prilagođuje i količinu pozivnih znakova (usp. Mt 12,38 sl), pa čak i njihovu dokaznu snagu (usp. Mt 13,13 sl). Kojeg li uzora našem poslanju! Mi doduše naviještamo neprijepornu istinu, za spasenje nužnu. Ipak, njoj ne treba da bude oboružana sredstvima vanjske prinude. Ona — poštujući osobnu građansku slobodu svog slušateljstva — smjera samo tome da zakonitim putevima ljudskog misaonog saobraćaja i odgoja izmami nutarnje spasiteljsko uvjerenje i osvjedočenje.

Peto — dijalog spasenja bio je svima pristupačan (usp. Kol. 3,11). Tako i naš treba da bude uistinu katolički, barem potencijalno sveopći, sposoban da se priključi svakome čovjeku dobre volje.

Šesto — dijalog spasenja bio je redovito postepen, susljedno razvojan, idući od neznatnih početaka k punim uspjesima (usp. Mt 13,31). I naš dijalog neka bude obazriv. Ne računajmo na lagano i psihološko i povijesno sazrijevanje. Strpljivo neka iščekuje čas kad će se Bogu svidjeti da ga učini uspješnim. Ipak, ta usklađenost našeg dijaloga s Božjim ne smije biti povodom da bismo za sutra odgodili ono što treba učiniti danas. Posve je umjesna brižljiva pozornost da nam ne izmakne »pravi čas« i razvijen osjećaj za predragocjenost vremena (usp. Ef 5, 16). Danas — da, svaki dan treba iznova otpočeti. I to od sebe prije no od onih kojima se obraćamo.

METODOLOGIJA DIJALOGA

Dijalog je jedan od načina — danas možda najpodesniji — da Crkva izvrši svoje apostolsko poslanje. Odatle njegova strahovita važnost. Dijalog predstavlja visoko umijeće duhovnog uzajamnog obogaćivanja i misaonog saobraćaja. I zato treba da posjeduje četiri temeljne značajke. To su: jasnoća — blagost — povjerenje — raboritost.

Prvo — dijalog treba da bude jasan. Dijalogom se uspostavlja uzajamni susret i prijenos misli. Najviše su moći čovjekova duha djelatne. Već samo to opravdava da dijalog smatramo jednim od najvećih fenomena u ljudskom životu i kulturi. I već samo to dostaje da nas zahtjevno obveže te svom apostolskom brižljivošću prionemo i temeljitom preispitivanju podvrgnemo sve načine našega govora. A naš govor, da bude jasan, treba da bude: razumljiv — pučki (= prilagođen slušateljstvu) — biran — izglađen.

Drugo — dijalog koji Crkva, Kristova Crkva pokreće ili se u njezino ime vodi mora biti opečaćen temeljnom Kristovom značajkom, a to je: blagost (usp. Mt 11,29), Takav, blagi dijalog ne smije biti: ni ohol — ni zajedljiv — ni uvredljiv. Našem dijalogu nije potreban neki vanjski auktoritet. On nije zapovjednički — nije nametljiv. Sav se oslanja na nutarnji auktoritet koji mu daje: istina koju naviješta

— ljubav koju razlijeva — primjer kojim je potvrđen. Takvu, blagom dijalogu svojstveno je da bude: miroljubiv — izbjegava žestinu — strpljiv je i velikodušan.

Treće — Crkveni dijalog je pun povjerenja. Naša riječ s povjerenjem pristupa sugovorniku. Omogućuje mu da i on s nama bude povjerljiv. I zato naš dijalog: promiče prijateljstvo — sjedinjuje duhove. Umije pronaći ono zajedničko Dobro u kojem se ljudi prirodnom priljubljenosti neosjetljivo nađu zajedno.

Četvrto — našem dijalogu je svojstvena pedagoška razboritost. Zašto »pedagoška«? Mislim da je Papa Pavao to zato istaknuo da ne bismo pomislili da je dosta neka taktička, diplomatska razboritost. Naša riječ treba da odgovorno i sa svom obzirnošću vodi računa o psihološkim i moralnim preduvjetima onih kojima je upravljena (usp. Mt 7,6). Drugačija riječ pristaje djetetu, drugačija priprostu čovjeku, drugačija nepripravljenu, nepovjerljivu, neprijatelju. Zato dijalog zahtijeva: proučavanje i prilagođivanje. Treba da studijski upoznamo na što je naš sugovornik osjetljiv da mu razumno prilagodimo sebe, svoj pristup i nastup kako mu ne bismo bili nemili, nerazumljivi.

DIJALOŠKO PROPOVIJEDANJE

Unutar opće rasprave o dijalogu Sv. Otac učiteljski dotiče pitanje propovijedanja. Taj dio Enciklike možemo smatrati, u povodu obnove Crkve, kamenom temeljcem obnove suvremenog propovijedanja. Uistinu, ističe Papa, propovijedanje će uvijek ostati na vrhu svih sredstava i načina dijaloga Crkve s čovjekom i čovječanstvom. Dakako, propovijedanje kršćansko — Crkveno! Nijedan oblik širenja misli, pa neka je tehnički ne znam kako dojmljiv i utjecajan, ne može zamijeniti ili nadomjestiti propovijedanja. I evo doslovnih riječi Papinih: »Apostolat i propovijedanje — to je u neku ruku jedno te isto. Naša obveza, naše poslanje — to je danas služba riječi (usp. Lk 1,3 i Dj 6,2). Mi svi to vrlo dobro znamo. Ali Nam se čini da u ovaj čas treba da na to podsjetimo sami sebe kako bismo udarili pravi smjer svojoj pastoralnoj poduzetnosti. I zato treba da se vratimo proučavanju ne toliko ljudskog govorništva, prazne retorike već studiju pravog pravcatog umijeća svete riječi.«

Treba da sve poduzmemo da nadvladamo nerazmjer između naše prirodne vještine ili nevještine i našeg služenja tako visoku duhovnom instrumentu — svetoj riječi. Treba sve učiniti da mognemo, u plemenitu natjecanju, stati uz bok svima koji — služeći se najširim mogućnostima javnih govornica — rječju vrše svestran upliv na javno mišljenje.

U vezi s tim, i naše propovijedanje — jer je najviši i nezamjenljiv oblik dijaloga — treba da ima sve one značajke Crkvenog dijaloga koje netom nabrojismo. Treba, dakle, da u duhu Enciklike posjeduje: jasnoću — blagost — povjerenje — razboritost.

K tome, u vidu obnove propovijedanja treba studijskim produbljenjem otkriti izrazite zakone »svete riječi«. Da! Ona ima sasvim svoje zakone po kojima će biti: jednostavna — providna — snažno dojmljiva — auktoritativna.

No više od svega, od Boga treba izmoliti dragocjeni i opojni dar — karizmu propovijedanja (usp. Jer 1,6). Zašto? Da bismo postali dostojni da naša riječ bude našem slušateljstvu uspješno počelo vjere (usp. Rim 10,17) i da naše propovijedanje dosegne krajeve zemlje (usp. Ps 18,5 i Rim 10,18).

I zato će se suvremeni Crkveni propovjednik osjetiti zahtjevno pozvanim da bude gorljiv i izučeno vješt izvršitelj onoga što smjerodavno o propovijedanju piše saborska povelja o liturgiji. Sve će učiniti da kateheza kršć. puku i svima kojima ju je moguće upravititi bude: govornički dotjerana — metodički mudra i dostupna — česta i ustrajna — poduprta svjedočanstvom stvarnih vrлина — uvijek uspješno željna za napredkom. Takva će kateheza postići: da slušateljstvo privede k osvjedočenoj vjeri — da svatko sretno pronikne da božanska riječ treba da se podudara sa životom na kojem treba da se odrazuje svjetlost Boga živoga.

ZAKLJUČAK

I kao metoda i kao taktika, sve bi to nosilo izrazito evandeoski pečat. No, to nije samo metoda, nije samo taktika. Teološka načela dijaloga, njegova metodika s primjenom u dijaloškom propovijedanju — sve se to najtjesnije naslanja na I i II dio Enciklike. Treba da svaki prethodno shvati što je Crkva — i on u Crkvi — i koje je njezino poslanje, da se onda obnovi kako bi uspješno mogao stupiti u dijalog sa svojim bratom kršćaninom u Crkvi, sa svojim bratom čovjekom izvan Crkve. I zato dijalog općenito, a propovijedanje napose traži prethodno asketsko preusmjerenje, metanoju, pokršćanjenje. Od onog koji ulazi u dijalog, koji se uspinje na propovijedaonicu da bi mogao pridonijeti obnovi drugih Enciklika prethodno traži obnovu. Točnije — traži preobražaj. Da bi se što jasnije i svjetlije lice Kristovo odsjajivalo na licu Crkve, na licu našem. Istom preobraženi u Krista — pokristovljeni — moći ćemo pridonijeti kršćanskom preobražaju i pokristovljenju svijeta. Zato je enciklika »Ecclesiam suam« potpisana na blagdan Preobraženja. Crkva koja ide ususret svom XXI stoljeću hoće da živi misterij Kristova preobraženja. To je za nas kršćane čast, ali nadasve neodgodiv zahtjevni poziv.

Dr Bonaventura Duda